

چرا برخی از تماشای خشونت لذت می‌برند؟

واکاوی دلایل علاقه به تماشای فیلم‌هایی که خشونت، خون‌ریزی و آسیب‌زدن به دیگران در آن‌ها عادی است
آیا لذت بردن ما از این فیلم‌ها بر رفتار مسالمت‌آمیز و پرهیزمان از خشونت منافات دارد؟

ZENDEGI-SALAM

ضمیمه روزنامه خراسان

دوشنبه ۲۴ بهمن ۱۴۰۱

۲۲ رجب ۱۴۴۴ • ۱۲ فوریه ۲۰۲۲

شماره ۲۱۱۵۲

۳۳۷۲

ایله توانا | روزنامه نگار

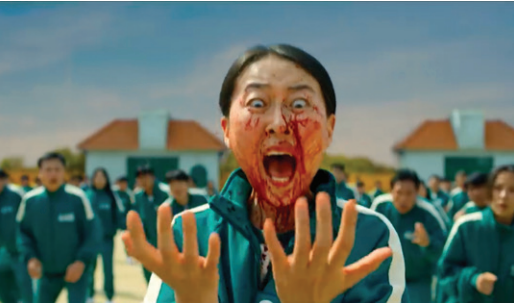
پرونده

بیشتر ما در زندگی واقعی، از خشونت بیزاریم. خواندن و شنیدن اخبار جنایی، تا مدت‌ها حال‌مان را بد می‌کند. از کسانی که کارشان را با دادویداد و دعوای می‌اندازند، تا حد امکان فاصله می‌گیریم. ما آدم‌های صلح‌طلب و بی‌آزار، چرا از تماشای خشونت لذت می‌بریم؟ چه چیزی باعث می‌شود مشتاقانه بنشینیم پای صحنه‌های وحشت‌بار فیلم‌ها و احساس خوبی به ما دست بدهد؟ خوب باید دلیلی وجود داشته باشد که فیلم‌های با مضمون سلاخی، شکنجه و کشتار، این‌همه محبوب‌اند و خوب می‌فروشند. نکند ما وانمود به رفتار مسالمت‌آمیز می‌کنیم؟ آیا جنایتکارهای بالقوه‌ای هستیم که منتظریم زمان مناسب فرا برسد تا روی دیگرمان را نشان بدهیم؟ شاید حتی پای یک جور بیماری در میان باشد. خب دانشمندان علوم انسانی هم سال‌هاست به این سوال‌ها فکر می‌کنند و برای پیدا کردن جواب‌شان، دست به تحقیق و آزمایش و بررسی می‌زنند. البته تا الان برای پاسخ به مسئله میل به تماشای خشونت، به توضیح مشخصی نرسیده‌اند که بر سر آن اتفاق نظر جمعی وجود داشته باشد و صرفاً با مجموعه‌ای از نظریه‌پردازی‌ها، این میل را از ابعاد مختلف بررسی می‌کنند. در پرونده امروز، با جمع‌آوری این تئوری‌ها، میل به تماشای فیلم‌های خشن را واکاوی می‌کنیم، درباره تأثیرات احتمالی این فیلم‌ها بر رفتار مخاطبان‌شان حرف می‌زنیم و تفاوت افراد در میزان رغبت به آثار نمایشی خشن را بررسی می‌کنیم.

از ترشح آدرنالین تا تمایل به کندوکاو در ذهن

مطالعات روان‌شناسی درباره دلایل احتمالی علاقه به تماشای خشونت چه می‌گویند؟

خشونت در آثار نمایشی همیشه موضوعی جنجال‌برانگیز بوده است؛ اقبال زیاد به این نوع آثار از یک طرف و نقد و اعتراض و سانسور از طرف دیگر، خبر از واکنش دوگانه و متناقضی می‌دهد که نمایش خشونت برمی‌انگیزد. مردم برای تماشای فیلم‌های خشن صف می‌کشند. منتقدان سینمایی به آثار خشونت‌بار امتیازهای پایینی می‌دهند. جامعه‌شناس‌ها دید هشدار می‌دهند که عادی‌سازی خشونت از طریق آثار نمایشی پیامدهای منفی برای جامعه دارد. تماشاچی هم که با پای خودش برای دیدن خشونت و وحشت به سینما می‌رود، اگر میزان آن را و برای آستانه تحملش بداند، فقط به بیرون آمدن از سالن اکتفا نمی‌کند. سال ۱۹۰۳، تماشاچیان «سرقت بزرگ قطار»، وقتی در انتهای فیلم، هنرپیشه به سمت آن‌ها شلیک کرد، دست به اعتراض زدند. حالا سینما در نمایش خشونت، متحرک‌تر و بی‌پروا تر شده است و تماشاچی هم انگار دوز بیشتری از آن را برمی‌تابد ولی هنوز هم صدای اعتراض شنیده می‌شود. «کوئنتین تارانتینو»، کارگردان آمریکایی محبوب، بابت صحنه‌های خشونت‌آمیز فیلم‌هایش همیشه مورد سرزنش مخاطبان و منتقدان بوده و پاسخش هم معمولاً چنین است: «چیز دیگری ببینید!» در سپتامبر سال ۲۰۲۱ وقتی بیش از ۱۰۰ میلیون نفر سریال خشن تقلبیکس، «بازی مرکب» را تماشا کردند، «سایمون مک‌کارتی جونز»، استادروان‌شناسی بالینی و عصب‌روان‌شناسی در کالج «ترینیتی دوولین»، به بهانه استقبال جهانی شگفت‌انگیز از این سریال، در پژوهشی دلایل تمایل به تماشای محتوای خشونت‌آمیز را بررسی کرده است. آن‌چه در ادامه می‌آید، نتایج یافته‌های مک‌کارتی به علاوه سایر نظریاتی است که در این باره مطرح می‌شود.

شبیه‌سازی تهدید

یک تئوری می‌گوید تماشای خشونت، میل به پر خاشگری ما را از بین می‌برد اما پشت این ایده، شواهد قوی و قابل اطمینانی وجود ندارد. یافته‌های جدیدتر که از مطالعات فیلم‌های ترسناک به دست آمده است، نشان می‌دهد مخاطبان فیلم‌های خشن، سه دسته‌اند؛ گروه اول، معروف به «معتادان آدرنالین»، از تجربه‌های جدید و احساسات شدید لذت می‌برند و دلیل علاقه‌شان به فیلم‌های خشونت‌بار، این است که ترشح آدرنالین‌شان را بالا می‌برد. گروه دوم، کسانی هستند که دوست دارند دیگران را در رنج ببینند؛ سادیسست‌ها بیشتر از حد معمول درد دیگران را احساس می‌کنند و از آن لذت می‌برند. گروه سوم، آن‌هایی هستند که خشونت را تماشا می‌کنند چون از آن می‌آموزند. این گروه اخیر، مانند معتادان آدرنالین، از تماشای ترس و خشونت احساسات شدیدی تجربه می‌کنند اما نه با لذت، بلکه آن را تحمل می‌کنند تا برای مثال چیزهایی درباره موقعیت‌های بالقوه خشونت‌باری که ممکن است برای‌شان پیش بیاید، بیاموزند. شاید بتوان گفت یک جور مازوخیسم خوش‌خیم؛ تجربه کردن چیزهای بد و دردناک در یک زمینه امن با این توضیح که اگر بتوانیم درد را تحمل کنیم، مهارت‌های لازم برای بقا را خواهیم آموخت. این ایده که مردم از تماشای خشونت ایمن روی صفحه نمایش لذت می‌برند چون می‌توانند چیزی از آن یاد بگیرند، «نظریه شبیه‌سازی تهدید» نامیده می‌شود و می‌گوید تماشای خشونت از روی میل راحتی ممکن است راهی برای آماده‌سازی خودمان در دنیای خشن و خطرناک باشد. یک پژوهش تازه ادعا می‌کند در طول همه‌گیری کووید ۱۹،

سینمای خشن و مخاطبان پر خاشگر

تماشای فیلم‌های خشونت‌بار چطور بر رفتار مخاطبان‌شان تأثیر می‌گذارد؟

مرگ، خون و خشونت همیشه بشر را به خود جذب کرده است. رومیان باستان برای تماشای جنگ‌های مرگبار گلا دیاتورها در کولوسئوم دور هم جمع می‌شدند. در قرن‌های بعد، اعدام در ملاعام یک سرگرمی پر مخاطب به‌شمار می‌رفت و در دوران ما، فیلم‌ها و سریال‌هایی که صحنه‌های تصادف و قتل را به نمایش می‌گذارند، حساسی خریدار دارند. پیشتر توضیح دادیم که این میل به تماشای خشونت از کدام مسیرهای احتمالی ناشی می‌شود و حالا می‌خواهیم بفهمیم بر رفتار ما چه تأثیری می‌گذارد.

دست‌های آلوده پشت پرده

موضوع همیشه علاقه مخاطب به دیدن خون و مرگ نیست؛ گروه‌های سیاسی و ایدئولوژیک مختلف به روش‌های گوناگون از نمایش خشونت در سینما و تلویزیون نفع می‌برند. برای مثال برخی دولت‌های غربی از سینما برای القای احساسات و افکاری در راستای منافع خودشان سود می‌برند، مستقیم بر آن تأثیر می‌گذارند؛ به این ترتیب که با به تصویر کشیدن خشونت به‌طور پنهان و غیرمستقیم، رضایت از سیاست‌های دولت و مشروعیت بخشیدن به خشونت اعمال شده از سوی آن را رقم می‌زنند. فیلم‌های خشن، می‌توانند در باوراندن این موضوع که چه کسانی شایسته قربانی شدن‌اند، افکار عمومی را تحت تأثیر قرار بدهند. به

همین دلیل متخصصان علوم انسانی معتقدند پاسخ دادن به این سوال که چرا فیلم‌های خشن را دوست داریم، کافی نیست؛ ما نیاز داریم بفهمیم این فیلم‌ها چطور بر ما تأثیر می‌گذارند. پیامی که نمایش خشونت روی صفحه تلویزیون و پرده سینما به مخاطب می‌فرستد، می‌تواند موجب انفصال او از دنیای حقیقی

هیجان‌طلبی بالا، همدلی پایین

چرا بعضی افراد به تماشای خشونت تمایل بیشتری نشان می‌دهند؟

ما حالا می‌دانیم فیلم‌های خشن از جان‌مان چه می‌خواهند اما هنوز نمی‌دانیم چرا بعضی‌ها رغبت بیشتری به تماشای خشونت نشان می‌دهند و بعضی‌های دیگر هیچ تمایلی به آن ندارند. این گروه دوم، توضیحات و تلاش‌های محققان را در باره میل به دیدن خشونت، بی‌اعتبار می‌کنند؟ خوب، نه. موضوع به تفاوت‌های فردی برمی‌گردد که در مصرف آثار نمایشی خشونت‌بار، تأثیر می‌گذارد. تحقیقات نشان می‌دهد افرادی که ویژگی هیجان‌طلبی بالاتری دارند – نه به شکل افراطی و بیمارگونه – از کنج‌کاوی و موقعیت‌های ترسناک و وحشت‌بار، بیشتر استقبال می‌کنند. گشودگی به تجربه (میل به تجربه کردن چیزهای متنوع)، خصلت دیگری است که با تقرب بسیار خوبی، رغبت به تماشای وحشت و خشونت را پیش‌بینی می‌کند. تفاوت در میزان همدلی کردن

گفته می‌شود جنسیت با محتوای فیلم هم ارتباط دارد؛ بین زنان و مردانی که از تماشای خشونت لذت می‌برند، زنان فیلم‌های خشن و ترسناکی را می‌پسندند که پایان خوبی دارد، مثلاً موجود اهریمنی در نهایت نابود می‌شود و مردان فیلم‌هایی را ترجیح می‌دهند که مملو از رفتارهای وحشتناک باشد. دو محقق در دانشگاه «نایانگ»

جوان افزایش می‌دهد البته نه لزوماً پر خاشگری فیزیکی بلکه عمدتاً به پر خاشگری کلامی، مشغولیت با افکار پر خاشگرانه و تجربه کردن احساسات تهاجمی منجر می‌شود. نکته مهمی که مطالعات این حوزه تلاش دارند توجه‌ها را به آن جلب کنند این است که پر خاشگری، همیشه منفی و از نظر اجتماعی غیر قابل قبول نیست. یک مطالعه نشان می‌دهد بین قرار گرفتن در معرض خشونت تلویزیونی و افزایش پر خاشگری مثبت به شکل شرکت در ورزش‌های رزمی و برخوردی ارتباط وجود دارد. با این حال مطالعات طولی که آزمودنی‌ها را طی چندین سال، زیر نظر دارند و بررسی می‌کنند، ثابت کرده‌اند قرار گرفتن مکرر در معرض خشونت رسانه‌ای در دوران کودکی منجر به رفتارهای پر خاشگرانه در بزرگسالی می‌شود. مطالعات همچنین نشان داده‌اند که بین قرار گرفتن در معرض خشونت رسانه‌ای و افزایش اضطراب و این باور که دنیا مکانی ترسناک است، ارتباط معنی‌داری وجود دارد.

سنگاپور و «جان‌های کینز» آمریکا با بررسی داده‌های باکس آفیس ۸۲ کشور، عامل دیگری را هم به فهرست این دلایل اضافه می‌کنند؛ میزان تولید ناخالص داخلی. نتیجه تحقیق آن‌ها نشان می‌دهد کشورهایی با تولید ناخالص داخلی بالاتر، فیلم‌های خشن و ترسناک بیشتری تولید می‌کنند. این دو دانشمند در توضیح یافته‌شان می‌گویند به‌نظر می‌رسد کمبود منابع مالی و درگیری مردم با مسائل اقتصادی، چارچوب محافظروانی مورد نیاز برای لذت بردن از وحشت را کاهش می‌دهد و در نتیجه روی استقبال مردم کشورها با تولید ناخالص داخلی پایین از فیلم‌های خشن و ترسناک، تأثیر منفی می‌گذارد.

منابع این پرونده: ۱. theconversation.com, ۲. hbr.org, ۳. verywellmind.com, ۴. films.co.uk, ۵. top1 و...